

Bu surat xonamda qachon paydo bo'ldi, qaydan kPulib qoldi, toK»gK»risi, hozir aniq eslayolmayman, IPukin mPun bu suratni koK»chadan, xiyobon burchagiga oK»tirib olib, oK»tgan-kPutgandan sadaqa soK»rayotgandPuk oK»zining chizganlarini arzon garovga sotib oK»tiradigan arvochday ozgK»in va sPursoqol qandaydir qashshoq rassomdan sotib olgan boK»lsam kPurak dPub oK»zimni ovuntiraman; unga aynan qashshoq, sPursoqol, toK»gK»risi, buni ham bilmayman, balkim qachonlardir soqol qoK»yishni orzu qilganim uchundir! Surat qoK»pol va dagK»al did bilan chizilgan, boK»yoqlar pala-partish chaplab tashlangandi: goK»yo rassom suratlarini oK»zining kiyimidan andoza olib chizganday ularga ham uning koK»rinishi kabi umidsizlik va tushkunlik ranglari oK»tirib qolgan edi.

Suratda hali mPuyoriga Putmagan xira boK»yoqlar fonida vayronaga aylangan shahar burdalangan jasaddPuk boK»rttirib tasvirlangandi. Suratdagi birdan-bir mPunga yoqadigan manzara ham aslida mana shu xaroba edi: bu shaharni kim vayronaga aylantirgan, kim uni yoqib kul qilgan, mPun buni ham bilmasdim, ehtimol, rassomning oK»zi ham bilmagandir. U bozorbp va odamlarning ebT™tiborini tortish uchun shunchaki xayoliga kPulgan xarobani chizib tashlagan, tabT™sir hamda vahm bagK»ishlash uchun manzaraga qoK»ngK»ir va sariq boK»yoqlarni rosa chaplagandir. Shaharning koK»chalari rostdan ham shunchalik tahlikali tasvirlangandiki, suratga qarab turib, hozir mPun turgan xonaga xam shaharni vayron etgan bosqinchilar bostirib kPulsa-chi, dPugan xavotirga tushib qolardingiz: Suratga qaragan sayin sizni boshingizga tushib kPulayotgan qilichdPuk bir vahima chulgK»ar, xuddi qish boK»yi och qolgan sayoq itlar kabi pala--partish manzaralarni koK»tarib turgan qoK»ngK»ir boK»yoqlar toK»satdan yuzingizdan qopib olardi. Dud burkagan koK»chalarni vayrona binolar bosib qolgan, u Pmr, bu Pmurda ali oK»chmagan alanganing tutuni osmonu falakka oK»rlardi. KoK»ngilni gK»ash qiladigan bu tahlika va tanazzul bilan birga yurakni orziqtiradigan, qaragan sayin yana qaravPuradigan qandaydir mavhum mahliyolik sizning qalbingizning eshigini tinmay qoqib turardi. MPun xona boK»ylab kPuzarkanman, bavT™zan mana shu xaroba shahar koK»chalarida kPuzib yurganday his etardim oK»zimni. Rostdan ham oK»sha paytdagi ahvolu ruhiyam bilan bu xaroba shahar oK»rtasida qanday oK»xshashlik borligini hi etardim, faqat bu qandaydir oK»xshashlik ekanligini toK»gK»risi, bilmasdim. MPun suratdagi vayrona shaharga oK»zimcha Tursoriya dPub nom qoK»yib olgandim; nPuga aynan Tursoriya, buni ham hozir izohlashim qiyin, ehtimol, bu nomda hPuch qanday mavT™no yoK»qtir va bu nom xotirjamning qaysidir burchagida tun qoK»ynida lip etib yongan alanga kabi oK»z-oK»zidan tugK»ilgandir.

Tursoriyani qay maqsadda xarobaga aylantirishgan, nPuga unda tiriklikdan darak bPuruvchi biron giyoh ham qoldirishmagan, buni ham bilmasdim. MPun faqat shaharning aynan Tursoriya dPub atalishini juda ham istardim. Qachonlardir goK»zal va ulugK»vor boK»lgan bu shahar ataylab xarobaga aylantirilgan dPugan shubha boyoK»gK»lisi damo-dam mPuning yuragimga kPulib qoK»nardi. Asta-sPukin bu shahar mPuni butkul lol qilib oldi. MPun endi ertayu kPuch faqat shahar haqida oK»ylardim va tushlarimga kirib chiqardi bu shahar.

Suratga qarab turib doimo dud va dan hidini tuyardim: balkim, mPunga shunday tuyulgandir, ammo bu oddiy tutunning hidi emasdi, mPun bunday achimsiq hidni koK»p yillar avval qishlogK»imizga yovvoyi ayiq quvlab yurib kPulib qolgan bir guruh ovchilarning qurum bosgan miltigK»ida his etgan edim va suratdagi hid haqiqatan ham xozirgina ortlagan uyqum hidiga oK»xshardi: ehtimol bu hid mPuning dimogK»imda shahar aql bovar qilmas xiyonat va sotqinlikdan soK»ng vayron etilgan, dPub oK»ylay boshlagach paydo boK»lgandir?

Nima boK»lganda ham Tursoriya bir qarashda koK»ngilga gK»ulu solib qoK»yardi, biroq boK»yoqlar oqimiga tikilib qarasangiz, shaharning tosh dPuvorlari borib tutashgan tPupalik uzra qorachiqday qizgK»ish shu'lani koK»rishingiz mumkin edi: balki, rassom ehtiyotsizlik qilib bu qoramtir ranglar ora bir tomchi qizil rangni bilmasdan toK»kib yuborgandir, IPukin suratni ilk bor koK»rganimda mPunga bu rang endi otayotgan tongning ilk shu'lasini boK»lib tuyulgandi. Xarobaga qarab qanchalik tahlikaga tushsangiz va oK»zingizni oK»pirilib tushayotgan gK»or ichida qolgandPuk his etsangiz-da, biroq baribir koK»nglingizning bir chPutida boyagi qizil rangdan paydo boK»lgan bir totli his sizni bir muddat xushbaxt qilib quyardi. Suratda mPuni yana bir narsa hayratga solgandi - xarobalar ichra qurumga botgan uvada xarsanglar ortida koK»zga zoK»rgK»a tashlanar-tashlanmas boK»lib shuncha yongK»inu algK»ov-dalgK»ovdan soK»ng ham hali bus-butligicha toK»xtab qolgan tPugirmon parpari koK»rinardi: parrak hali mustahkam edi va bu oK»lik shaharga faqat shu parrakina umid bagK»ishlab turganday edi. TPugirmonning eshigi, yon dPuvori qulab tushgandi. MPun xona boK»ylab kPuzarkanman, dafT™atan surat qarshisida toK»xtar va birdan tPugirmon parragini aylantirib yuborishni, shaharga oz boK»lsa-da hayot bagK»ishlashni juda ham istab qoldim.

Shaharning kPung tosh koK»chasida esa ranglar toK»poloni ora qorishib qandaydir gK»alati, tahdidli ulkan oyoq izlari qolgan edi. Suratga qarab turgan odam izdagi tajovuzkorlikdan sPuskanib kPutardi, goK»yo qandaydir, nozik hislarga toK»la qalbni bir bPutayin gap yoki oshkora haqorat bilan toptab, yanchib oK»tganidPuk, bu izlar ham shaharni boshdan oxir atayin toptab oK»tgandi: toK»gK»rirogK»i, xuddi yarador shPurni kishanlab qoK»ygandPuk asorat yoki istibdodning izlari kabi koK»ngilga talvasa soladigan bu izlar shaharni boshdan-oyoq zanjirlab qoK»ygandi. Bu kimning oyogK»ini izlari, qandayin yuragi tosh odam qoldirgan bu izlarni, koK»zi tushganlarning koK»ngillarida bir umr hilpirab tursin dPuya kim bu oK»lik shaharning koK»chalariga vahm va qoK»rquv yalovlarini ilib chiqdi, buni ham mPun bilmasdim, IPukin achon izlarga koK»zim tushsa etim jimirlab junjikib kPutardi va shaharni orat qilgani kabi bu oyoq har qanday qalbni oK»ylamay-nPumtay toptab tashlashni mumkinligini his etardim.

Bu ishlar shu darajada dagK»al hamda qoK»pol ediki, oyoqlarning egasi qanchalar surbPut va johil ekanligini bilish uchun izlarga bir qarab qoK»yishning oK»zi kifoya edi - goK»yo bu oyoq izlari emas, shaharga rahna solgan yovuz kuchning zuum va tanazzuldan darak bPuruvchi dagK»dagK»ali muhri edi. Bu izlar oK»lim va oK»lim istab izgK»ib yurgan qoK»shindPuk vayrona uzra namoyishkorona choK»zilib yotardi. Bu oyoqlar bir silkishda minglab odamlarni yanchib tashlashga, oK»nlab shaharlarni vayron qilishga qodir ekanligi shundoq botiq va zardali izlardan koK»rinib turardi. KoK»chani chPutidagi qizgK»ish koK»lmakda esa xiyla katta, chorsiday bayroq toK»shalib yotavradi, bu - bayroqdan koK»ra koK»proq fohishaning naxs bosgan isqirt toK»shagiga oK»xshardi: bayroqni ham ehtimol, bu Purlarga izning egasi koK»tarib kkPulgandir? Balkim Tursoriyani aynan mana shu oyoq izlari vayron etgandir? DarvoqPm, Tursoriya orzuim va xayolimning olis, maftunkor manziliga aylangan, mPun kun-tun Tursoriya dPugan yurtning koK»chalarini sarosar kPuzish bilan ovora edim.

Tursoriya mPuni qanchalik qiziqtirsa, boshqalarni shunchalik ajablantirardi. Ular tayinsiz bir rassomning fazlu irodasi bilan vayron etilgan qandaydir Tursoriyani dPub tashvish chPukib yurishim sababini tushunmasdilar va buni shunchaki oliftagarchilik dPub oK»ylashar yoxud gK»irt safsataga yoK»yishardi. MPun ularga Tursoriya haqida, uning yashil bogK»lari, zangor osmoni, tuman qoplagan tosh koK»chalari, odamzotning qudratini namoyish etish uchun qurilgan minoralari, shahardan uzoqlarda ham hidi ufurib turadigan xuddi qizlari kabi durkun va nafis gullari, qirmizi tulporlar minib yuradigan yigitlari, xayoldan koK»ylak

qilib kiygan qizlari, hilol bilan birga hilpiraydigan tugK»lari, sahar chogK»lari xoK»rozlardan ham oldin odamlarni uygK»otadigan azonlari hamda bolaning koK»zlari kabi tiniq va mavB™sum daryolari haqida gapirib bP»urar va bularni Tursoriya boshqalarning ham ebB™tiborini tortsin dP»uya koK»pincha oK»zim toK»qirdim. Biroq mP»uning bu tajribasiz va tarqoq qoK»shinim - bolalarcha choK»pchaklarim bilan odamlarning bP»ufahmlilik va loqaydlik dP»uvorlari oK»rab olgan, hP»uch narsa bilan zabt etib boK»lmas, toshdP»uk qotib qolgan qalb qoK»rgK»onlarini hP»uch qachon zabt etolmasdim, aksincha, mP»uning yuragimdan soK»zlarga qoK»shilib chopib chiqqan hayajon va umid ohulari ularning bP»ufarqlik koK»pchigan koK»zlarining toygK»oq qoyalaridan sakrab oK»tolmay bir-bir qulab tushardi. Hamisha gaplarim ularning ensasini qotirardi. MP»un tanishlarimni hP»uch qachon Tursoriyaga qiziqтира olmadim: biri ishi koK»pligini, biri bunday jumboqlarni izlaydigan yoshdan oK»tganini, biri Tursoriyadan ham muhimroq tashvishlari borligini aytib joK»nab qolar yoki mP»uni hafa qilmaslik uchungina bosh silkib, bP»urparvo tinglashar va nomiga lunj shishirib qoK»yishardi. Ularning hammasi mP»unda Tursoriyani bilmay oK»tayotganliklari uchun ham butunr umr gK»aflot oK»rmonini sargashta kP»uzib yurgan sarson odamlardP»uk taassurot qoldirardi. MP»un ularning koK»zlarida, yuzlarida gK»ofil va tushkun yashashga mahkum etilganlarni koK»rardim. Ular tiriklikning mangu va abadiy qarochilaridan qocha-qocha mana shu loqaydlik va tanballik saltanatidan panoh topgandilar va ular qochib kirgan boshpanalardan ham oK»zlari kabi omonotlik va xarobalik ufunoti anqirdi. Odamlarning Tursoriyani bilmasligi mP»uni koK»pincha gK»azabga solardi. Shunday paytlarda mP»un umidsizlikka gK»arq boK»lgancha ichkilikka ruju qoK»yardim - koK»chada yarim mast holda kkP»uzib yurarkanman hayotning tashvishlari parchinlab tashlagan bu odamlar koK»zimga yana ham ayanchliroq, gK»aribroq koK»rinib kP»utardi, nP»uga ular oK»zlaridan qolayotgan, yuzlarida lov-lov yonib turgan xarobani koK»rmayaptilar dP»ub hayqirgim kP»ulardi.

Juda katta shov-shuv bilan boshlangan saylov oldi uchrashuvlarining birida munosib nomzod sanalgan taniqli va kP»uksa shoirdan ham toK»satdanTursoriya haqida soK»rab qolgandim. Savolim shu darajada gK»ayritabiiy chiqdiki, butun zal bir zum suvga choK»kkanday jimib qoldi, soK»ngra oK»zaro shivir-shivir boshlandi. Hay'atda oK»tirgan ishonchli vakillar mP»unga gK»azab bilan tikilib turishardi, ularning yuzlarida sarosimalik kP»umalari suza boshlagan edi, yigK»ilganlar mP»uni nomzodni ataylab obroK»sizlantirish uchun shunday bP»umavB™™ni savol bP»urdi dP»ub oK»ylashayotgandi. Biroq shoir sarosimaga tushmadi, u mP»unga tik boqqancha biroz nopisandlik bilan:- MP»un, tarix bilan P»utarli darajada shugK»ullangan odam, sizni bP»umalol ishontirib aytishim mumkinki, hP»uch qaP»urda hP»uch qachon Tursoriya dP»ugan yurt boK»lmagan va u vayron ham etilmagan. Bu choK»pchak va uydirmadir, - dP»udi.

Zal gulduros qarsak ichida qoldi: mP»uning nooK»rin savolimga juda munosib javob bP»urilgandi, yavB™™ni zaldagilarning nazarida shoir mP»uni jangga kirmasdanoq tor-mor qilib qoK»ya qolgandi. Ammo zalda oK»tirganlarning ichida faqat mP»ungina oK»zimni magK»lubiyatga uchragan dP»ub hisoblay olmasdim va kP»uyingiy paytda mP»un qaylardadir Tursoriya dP»ugan yurt borligiga zarracha shubha qilmay qoK»ygandim. BoK»ron kutilayotgan dP»ungiz ustida uchib yurgan oq charloq kabi mP»un ham vaqt qushi bilan mavjlanayotgan xayollarim dP»ungizi ustida sargashta uchib yurardim, gohi qaysidir tomonlardan yovuz shamollardan qochib kP»ulgan mushtipargina yoz yomgK»iri mP»uning xayolparast kunlarimning ustidan tomchilab oK»tib, ularni abadiyat sari P»utaklab kP»utardi. Ittifoqo, u ham garchi tushunmaydi dP»ub oK»ylasam-da, tavakkal qilib, Tursoriya haqida ilmiy rahbarim boK»lmish profP»ussorga gapirib bP»urgandim. Biroq profP»ussor hP»uch bir ajablanmadi, hatto mP»unga boshqalardP»uk sinovchan tikilib ham qoK»ymadi, yumshoq oromkursiga choK»kkancha qon koK»pchiy boshlagan horgK»in koK»zlarini tikdi.- Ha, - dP»udi u biroz jimlikdan soK»ng mutlaqo mP»un kutmagan xayrixoh ohangda. - MP»uning ham qachonlardir shunday suratga koK»zim tushgandi, mP»uni ham shunga oK»xshash surat oK»ziga rom etib olgandi, - u xuddi alvasti xotinga oK»xshaydi, sP»uni maftun qilib qoK»yadi-yu, oK»zini koK»rsatmay ustingdan kulib yuravP»uradi. LP»ukin mP»un tP»uzda bu kasaldan qutilib oldim va shundan soK»ng hayotimda biron marta ham kP»urak boK»lganini eslay olmayman, sizga ham shuni aytmochimanki, oK»z ishingiz bilan shugK»ullaning, bu suratni unuting, qasam ichib aytamanki, Tursoriya sizga hayotingizda hP»ucham kP»urak boK»lmaydi, aksincha tursoriya-pursoriyalarsiz yashash oson va qulay.

ProfP»ussorning ham qachonlardir mP»uni qiynagan savollar qiynagani va u ham Tursoriya kabi unut shaharni izlagani mP»un uchun yangilik edi, biroq mP»un uning xulosalaridan dahshatga tushdim; nahotki Tursoriyasiz yashash mumkin boK»lsa? ProfP»ussor shuncha vaqtdan bP»uri Tursoriyasiz qanday yashab yuribdi? MP»un uning yuziga yalt etib qaradim va profP»ussorning yuzida ham xonamdagi suratda his etgan xaroba shaharning aksini koK»rib bir zum toshday qotib qoldim. YoK»q, bu P»urda hP»uch qanday roK»yo yoK»q edi, profP»ussorning qisilgan nursiz koK»zlarida, ajin bosgan qarimsiq yuzida, alamzadalik va izzatparastlik aks etgan lablarida mP»un bu xarobani aniq koK»rgandP»uk boK»ldim.

Uning hayoti davomida erishgan barcha muvaffaqiyati, jild-jild kitoblari, mukofotu yorliqlari, shuhrati-yu, shavkati - har biri bu xarobani tasdiqlovchi rad etib boK»lmas dalolatlar edi. U hayoti davomida orqa-oldiga qaramay koK»rib kP»utavP»urgan va bir kuni oK»zi yaratgan shaharni koK»rish, u P»urda birpas tin olish uchun iziga burilsa, faqat vamlı mungK»ayib turgan xarobalarnigina koK»rgan. MP»uning nazarimda, u asli oK»z umr shahrini qurmagan, akyoyoyoyosincha vayronaga aylantirgan edi, bu naqadar dahshat dP»ub oK»ylagandim mP»un profP»ussorning olovi oK»chgan oK»choqdP»uk taftsiz koK»zlariga qarab turib. Izlagan narsasini topolmagan, dP»uya oxiri asli mP»un hP»uch narsa izlamaganman, dP»uya oK»ziga-oK»zi tasalli bP»ura boshlagan, biroq bu tasallidan koK»nglingin juda katta qirlari va qoK»rgK»onlari oK»pirilib tushayotganini bilgan, umri xazonlik sari yuz tutgan odamning yuzigina ana shunday koK»kazak va jizzaki boK»ladi. Uning qat'iy va sovuq xulosasi mP»uni bir zum sarxush qilib qoK»ydi, goK»yo bu xulosaga oK»tkir afyun navi singdrilganu u mP»uni karaxt qilib tashlagan edi. ProfP»ussor mP»unga ilmiy ishimga oid koK»pgina yoK»l-yoK»riqlar va yangi chiqqan adabiyotlar roK»yxatini bP»urdi hamda mP»uni har doimgiday bP»ukatgacha kuzatib qoK»ydi. U sP»uriltifot, muloyim, quvnoq edi va mP»uning Tursoriyani unutib yuborishimga, bu shunchaki yoshlikda boK»ladigan qizamiqday oK»tkinchi kasallik ekanligiga, hamma narsani unutib, shu oy ichida ilmiy ishimni taxt qilib, qoK»liga topshirishimga zarracha shubha qilmasdi. Biroq mP»un uning gap-soK»zlariga va xatti-harakatlariga qarab turib, yana bir narsani anglagan edim: u oK»zining boy bP»urilgan umri bilan mP»uni Tursoriya sari chorlardir. Uning nursiz koK»zlarida va qorachugK»larida oK»zi borolmagan, yiroq safarga joK»nab kP»utayotgan oK»gK»lining izidan tikilib qolgan otaning nigohi yoki yangi sarguzashtlar izlab olis sayohatga joK»nayotgan kP»umaning endi hilpiray boshlagan P»ulkani yangligK» bir umidbaxsh chorlov aks etgan edi: u mP»unga saf-saf qoK»shin bilan dunyoni zabt etaman dP»ub kP»utib, oradan yillar oK»tgach yolgK»iz oK»zi tushkun va umidsiz qaytib kP»ulgan magK»lub qoK»mondonni eslatgandi. Xonamga kP»ulib xaroba shahar surati bilan profP»ussorning umrini qiyoslagach, mP»un bunga yana ham koK»prokq amin boK»ldim va hamma narsani - profP»ussorning oK»gitini ham, oK»zini ham unutdim. GoK»yo suratdan qandaydir dovul koK»tarilib chiqqandiyu, profP»ussor mP»uning miyamdagi torlarga ishonch bilan ilib qoK»ygan, gK»ozi kP»utgan koK»ylakdP»uk yaroqsiz boK»lib qolgan oK»gitlar va

This is not registered version of TotalDocConverter

Shundan so'ng mPun profPussor bilan boshqa ko'rishmaslikka, uning yuzidagi xarobalikni ko'rib ko'nglimni yana buzmaslikka ahd qildim. MPun endi faqat surat va o'zinning Tursoriya haqidagi xayollarim bilan yolg'iz qolgan edim. Bu surat nima o'zi, nPuga u mPuning aqlu shuurimni band etib oldi? Ehtimol, bu surat buzilgan va yovuzlashgan dunyodan mPun kabi bir mazmun, bir mav'no izlab o'tgan odamning samarasiz umr haqidagi o'kinchlaridir? Ehtimol, umr qal'asining buzilgan dPuvorlari ichra tutab yotgan yurakning alamnok dudlaridir?! Kim biladi, shunday ham bo'lishi mumkin-ku! Suratga qarab turar ekanman mPuni daf'atan bir his qolab oldi: rostdan ham bu suratni qandaydir yot bir rassom chizganmidi yoki uni mPuning o'zim chizib, o'zim sig'ini, o'zim vahimaga tushib yurdimmi: Va suratdagi shaharni ham mPuning o'zim vayron etdimmi?! Bu shubhani mPunda birinchi marta ro'znomachi do'stim uyg'otgandi. U bilan kPuchki payt uchrashib qolib, biznikiga kPulgan vva har xil narsalar haqida gapira turib, uning ko'zlari birdan suratga tushib qolgandi. Suratni ko'chadan sotib olganimni aytdim. U mPunga bir zum sinovchan tikilib turdi.- Yashirmay qo'ya qol, bu suratni sPuning o'zing chizgansan, tasvirda sPuning uslubing ko'rinib turibdi, - dPudi. - Chunki faqat sPungina dunyoni mana shunday ayanchli manzaralar ichida ko'rasan. Odam qanday o'ylasa, shunday yozadi, aslida ham har bir odam o'z umrining rassomidir. Bu suratda sPuning umring aks etib turibdi. Uning gap ohangida biroz masxara bor edi, u hamisha mPun bilan bir pog'ona yuqori turib gaplashardi. U mPuning o'ttuz yoshga kirib ham biron ishning boshidan tutmaganimga, ko'proq omadsizligimga ishora qilayotgan edi: o'zi hPuch qachon omadsizlik ko'chasidan o'tmagandi - yozganlari uzluksiz bosilib turar, bav'zan unga mukofot ham bPurib qolishar, ro'znomachilar uni eng qobiliyatli va jasoratli yoshlardan dPub hisoblardilar. U bilan tortishib o'tirmadim va unga Tursoriya haqida gapirib bPurdim.- NPuga boshqalar bu narsaga e'btibor bPurishmaydi, hayronman, - dPudim gapimning oxirida. - Aslida bu hammaga ko'rinib turgan haqiqat. Kimga Tursoriya haqida gapirsam, Pulka qisib mPunga nasihat qilib jo'k'aydi.- Bu ham manovi suratga o'xshagan narsa, - dPudi do'stim yana shartta gapimni bo'lib, mPunga achingan ko'zlarini tikib borishi chayqab qo'yarkan. - SPun xonangdan manavi buzunchi suratni chiqarib tashla. Shu surat tav'sirida hamma narsani kimdir va nimalardir vayron etgan dPugan xayolga boradigan bo'lib qolibsan. MPun juda katta tarixchi olimlar bilan tanishman, IPukin ular og'zidan biron marta ham Tursoriya haqida eshitmaganman. Aslida ham Tursoriya sPuning xayolingdan boshqa hPuch joyda yo'q bo'lsa kPurak. SPun kPuying paytlarda vasvasachi bo'lib qolibsani. Yaxshisi, mPuning oldimga ko'chib o't, har qalay, ikki kishi bo'lib yashasa ko'ngil yoziladi.

MPun g'azabdan unga baqi...yuborishdan o'zimni zo'rg'ga ushlab qoldim. Uni bPukatgacha kuzatib qo'ydim. OK'sha kPuchasi Tursoriyani izlab topmasam bo'lmastigini angladim. Uni mana bularga, mPuning ustimdan kulganlarga, taniqli shoirga, mashhur profPussorga olamda Tursoriya dPugan yurt borligini bilmay yashab kPulayotganlarga o'chma-o'ch izlab topishim kPurak, dPub o'yladim. MPun Tursoriyasiz yashayotgan profPussorga ham, ro'znomachi yigitga ham achinib kPudim: nazarimda, osmon quyoshsiz yashay olmagani kabi odam Tursoriyasiz yashashi mumkin emas edi.

Tursoriya mPuni yana ham ko'proq qiziqitira boshladi va mPun jild-jild kitoblar yozgan, IPukin kmri bir varaq qog'ozga jo bo'ladigan profPussorning o'gitlari, gazPutasini yolg'on-yashiq uydirmalar bilan to'ldirib yuradigan ro'znomachi do'stimning tav'nalaridan so'ng Tursoriyani qaPurdan izlashni bilardim: aftidan, Tursoriya profPussor umri davomida chPutlab o'tgan sohilda qolib kPutgandi va mPuning bundan buyongi hayotim Tursoriyani izlab topishimga bog'liq edi. Yana bir narsani bilardimki, Tursoriya mPun hali dunyoga kPulmasdan burun vayron etilgan va mPun bu dunyoga tashrif buyurgan kunimdan boshlab mana shu xaroba shaharda yashashga, uning vayrona ko'chalarida sarsonu sargardon kPuzishga majbur bo'lgandim. Tursoriya mPunga hPuch tinchlik bPurmay qo'ydi; dPungizda adashib yurgan kPumani olis-olislarda ko'ringan mayoq o'ziga chorlagani kabi u ham mPuni o'ziga chorlardi.

Go'yo umrimning muqaddas tig'iday u har tong va har kPuch boshim uzra hilpirab turar, kitoblar, odamlar, shubalar, gumonlar, tav'nalar, o'gitlar, umidsizlik, tushkunlik bilan bo'lgan hamda bo'lajak janglarda mPuni ruhlantirar, uzoq ayriliqdan so'ng sizni kutib olish uchun yo'lga chiqqan va sizni uzoqdan ko'rib durrachasini silkitayotgan qiz kabi xarobalar orasidan mPunga qarab qo'llarini silkitardi.

Bir vaqtlar baxt va istiqbol yo'k'ida hijrat etishlaridPuk mPun ham ragimning ruhsiz sanamlari, mav'budlari qalashib yotgan vodiysidan uvillab yotgan, xuddi aqlu idrokning vayronasidPuk yuragim dPuvorida osig'liq turgan bu xaroba shaharni ertangi kunimni yaratganim kabi qayta tiklashim, to'xtab qolgan tPugirmon parragini yurdirib yuborishim kPurak edi. KPuchqurun mPunga tanish profPussor qo'ng'iroq qildi:- MPunga qarang uka, siz X.ni tanir edingiz. Ehtimol, turar joyini ham bilarsiz? Ikki oydan bPuri hPuch bir xabar yo'q. Iltimos nima gapligini aniqlab kPulsangiz. Agar shu P'urda bo'lsa, mPunga zudlik bilan uchrashsin...Gap ohangidan uning juda xavotirlanayotgani sPuzilib turardi. MPun uni yupatdim: B«o'zi qaroq yigit edi. Yurgan bo'lsa kPurak. Unaqalarni jin ham urmaydiB». U mPundan rozilik olgach, dushanba kuni uchrashadigan bo'ldik. Ertasiga mPun qachonlardir - uch-to'rt yillar chamasi oldin borgan uyni zo'rg'ga topib bordim. Eshikni ko'zlari salqib qolgan, kishiga doim shubha bilan tikiladigan juhud chol ochdi.

Nihoyat, - dPudi u istPuhzoli tovushda boshini chayqar ekan, - kPutganiga qirq kundan oshdi, endi yo'qlayapsizlarmi:! Zap odamlar borda dunyoda, to'ksatdan o'lib qolsang, suyaging chirib bo'lgach yo'qlab kPulishadi! Ha, aytganday, kim kPulsa, mana shu xatni bPurib qo'yinglar dPub aytgandi.

Xat bir parcha sarg'ish tusli qog'ozga aji-buji qilib, shoshib yozilgandi: B«MPun Tursoriyani izlab kPudim. MPuni axtarib o'tirmanglar...B» MPun birdan dahshatga tushdim: yaqinda bir shoir ham dPuvorga B«MPun so'z izlab kPudimB» dPub yozib, aqldan ozib qolgandi.- Nima gap ekan? - so'radi uy egasi mPuning yuzim oqarib kPutganini ko'rib.- HPuch gap yo'q. U o'zini izlab kPutibdi, - dPudim izimga qaytarkanman.